

АНТИКРИЗОВА СТРАТЕГІЯ ВИРОБНИЦТВА ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТИХ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ

Сус Т., к. е. н., доцент
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

В умовах світової фінансової кризи та складного соціально-економічного стану держави, зумовленого падінням злочинної влади та військового конфлікту на Сході України, аграрна сфера забезпечує суттєві валютні надходження в умовах дефіциту валюти та різкої девальвації гривні. В 2014 році аграрний сектор був єдиною галуззю, яка показала зростання, зокрема за січень-листопад обсяг сільгоспвиробництва зріс на 5%. В минулому році агропромисловий комплекс забезпечив понад 30% експорту та залишається одним з найбільших роботодавців, де зайнято близько 3 млн осіб [1].

Одночасно перед аграрною сферою стоїть гостра проблема докорінної зміни земельних відносин, а також розробки та реалізації на цій основі стратегії сталого агроекологічного розвитку, забезпечення населення країни екологічно чистими продуктами харчування, збереження агроландшафтів та родючості сільгоспугідь, орієнтація на експорт сільськогосподарської продукції з високою доданою вартістю.

Базовий критерій стратегії сталого агроекологічного розвитку розкрито в доповіді комісії ООН «Наше спільне майбутнє», згідно з яким кожне покоління, забезпечуючи власну життєдіяльність, не повинно внаслідок нерационального використання природних ресурсів обмежити або позбавити наступні покоління можливостей задовольняти свої потреби.

Сучасні програми розвитку аграрного сектора, націлені на посилення експортного потенціалу, інтенсифікації сільськогосподарського виробництва, не враховують втрат, яких зазнає

аграрний сектор в результаті зниження родючості ґрунтів, їх деградації, забруднення залишками засобів захисту рослин та мінеральних добрив. За результатами наукових досліджень, в Україні різко знижується родючість ґрунту. За період із 1990 по 2011 роки індекс родючості ґрунтів (розраховується за показниками вмісту гумусу в орному шарі) знизився від 1,0 до 0,71. Баланс поживних речовин у землеробстві, який обчислюється за показниками виносу та надходження поживних речовин, є від'ємним. Крім того, щороку змивається 15 т/га ґрунту [2, с. 10]. Не враховується шкода, заподіяна навколишньому природному середовищу в результаті скорочення біорізноманіття та забруднення водного і повітряного басейнів.

В умовах економічної та енергетичної кризи виникають загрози поглиблення деструктивних процесів в аграрній сфері. Передумовами для такого розвитку подій є: девальвація гривні та зростання вартості пально-мастильних матеріалів, мінеральних добрив та засобів захисту рослин; несприятлива кон'юнктура на міжнародному ринку зернових культур; скорочення обсягів державної підтримки аграрного сектора; військовий конфлікт на Сході України та нанесення масштабної шкоди сільгоспвиробникам та сільгоспугіддям; фінансові труднощі та банкрутство окремих агрохолдингів; зниження купівельної спроможності населення; знецінювання основного фактора виробництва – землі в результаті зниження нормативної вартості сільгоспугідь в валютному еквіваленті; обмежені можливості оновлювати парк машин, закуповувати елітний посівний матеріал та високопродуктивну племінну худобу; висока вартість кредитних ресурсів та обмежені фінансові можливості сільгоспвиробників.

Кон'юнктура на світовому ринку зумовила зниження цін на зерно ще близько 18 місяців тому (з літа 2013 року кукурудза подешевшала майже удвічі, до 180—190 дол. за т), прибуток і маржа українського виробника різко скоротилися. Причому, за прогнозами авторитетних міжнародних організацій, такі низькі ціни на сировинні товари збережуться до 2020-2022 років, коли почнеться новий цикл похваллення споживання. Нині девальвація гривні лише на третину покриває падіння світових цін на агропродукцію.

Антикризова стратегія виробництва екологічно чистих продуктів харчування повинна базуватися на таких передумовах:

1. високій природній родючості сільгоспугідь;
2. дотриманні позитивного балансу поживних речовин у землеробстві;
3. необхідності комплексного ведення сільгоспвиробництва: екологічне тваринництво та рослинництво;

4. зростанні попиту на екологічно чисту продукцію на міжнародних ринках продовольства;

5. низькому рівні вартості сільської робочої сили та високому рівні безробіття в сільській місцевості;

6. тенденціях в розвинутих країнах світу, зокрема країн ЄС стосовно посилення вимог до сільгоспвиробників щодо збереження навколишнього природного середовища, біорізноманіття та агроландшафтів;

7. фінансуванні розвитку "зеленої" економіки як ключової стратегії міжнародного співтовариства у вирішенні проблем зайнятості та продовольчої безпеки, охорони навколишнього природного середовища та зміни клімату в глобальному масштабі;

8. зміні парадигми агропромислового розвитку від «житниця Європи» до держави – виробника високоякісних екологічно чистих продуктів харчування та високих стандартів з охорони навколишнього середовища, зокрема і в аграрній сфері;

9. диверсифікації аграрного експорту, наданні пріоритету продукції з високою доданою вартістю.

Антикризова стратегія повинна забезпечити уникнення загрози нещадної експлуатації українських чорноземів та зниження родючості сільгоспугідь, їх хімічного забруднення, засолювання зрошувальних земель, неконтрольованого вирощування ГМО.

Першочерговими заходами на державному рівні повинні бути:

1. Прийняття законодавчих актів щодо обов'язкової періодичної перевірки земель сільськогосподарського призначення, які використовують всі сільгоспвиробники незалежно від форм власності, на предмет визначення індексу родючості та балансу поживних речовин;

2. Розробка економічно обгрунтованої методики відшкодування збитків нанесених сільськогосподарським угіддям в результаті зниження родючості та порушення балансу поживних речовин;

3. Стимулювання розвитку екологічного сільгоспвиробництва та впровадження "зелених" технологій як альтернативи інтенсивним технологіям з застосуванням хімічних засобів захисту та мінеральних добрив;

4. Розвиток виробництва органічних добрив та інших біопрепаратів на промисловій основі;

5. Переоцінка нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення в твердій валюті або золоті.

6. Підвищення фінансових санкцій та посилення адміністративної відповідальності за забруднення навколишнього

природного середовища та деградацію земель в процесі здійснення сільськогосподарської діяльності.

Розвиток екологічного сільгоспвиробництва та його законодавче забезпечення шляхом прийняття Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» вимагає подальших кроків, зокрема розробки цілісного механізму фінансового забезпечення даної сфери та надання їй пріоритетного розвитку [3].

В умовах скорочення сільськогосподарських угідь в планетарному масштабі та зміни клімату, зростання чисельності населення планети важливим фактором економічного зростання та процвітання для України залишається вибір стратегії розвитку аграрного сільгоспвиробництва.

В період ринкових перетворень в аграрній сфері України та інтеграції в світовий економічний простір необхідно враховувати світові тенденції в розвитку сільського господарства з метою недопущення помилок та забезпечення продовольчої і національної безпеки, підвищення конкурентоспроможності продукції. Україна може також диверсифікувати зернові ризики, домігшись збільшення обсягів виробництва у вузьких, але високомаржинальних сегментах. Серед них – плодовоовочева продукція, фрукти, ягоди та інші екологічно чисті продукти.

Література

1. Сільське господарство України у 2014 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу:[http:// www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua)
2. Нова стратегія виробництва зернових та олійних культур в Україні /В.Ф. Петриченко, М.Д. Безуглий, В.М. Жук, О.О. Іващенко. – К.: Аграр.наука, 2012. – 48 с.
3. Сус Т.Й. Національні аспекти фінансування екологічного сільгоспвиробництва в Україні / Т.Й. Сус // Вісник Прикарпатського університету серія Економіка Випуск Х, 2014 р. – Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2014. – С.230-233.